

Förslag till förbättring av stadsbilden:
Strandgatan mellan Salutorget till
Kolargränden

Kaupunkikuvan parantamisehdotus:
Rantakatu Kauppatorilta Miilu-
kujalle

arbetsgrupp :
työryhmä :

Huk Niklas Wenman

talotuuma
SUUNNITTELU-TOIMISTO LÄNTINEN PITKÄKATU 26
64100 KRISTINANKAUPUNKI puh. (092) 2212670

Ri Hannu Heikkinen
Rkm Päivi Heikkinen

Kristinestad / Kristiinankaupunki 23.1.1996

INLEDNING

Allmänt:

Målsättningen för projektet har varit att hitta sätt att förbättra stadsbilden på. Avsikten har inte varit att återföra stadsbilden till ett visst historiskt skede genom att rekonstruera fasader från en viss, fixerad tidsperiod. Däremot har vi strävat efter att levandegöra och förenhetliga stadsbilden genom förslag till åtgärder som går att genomföra på ett rimligt vis och inom de närmaste åren. Det är i det här fallet inte frågan om någon exakt detaljerad plan utan ett slags utkast, med vars hjälp vi önskat få fram den rätta stämningen och atmosfären i gatubilden.

Vi har försökt uppnå det för Kristinestad så typiska höga och smala, slutna gaturummet, med hjälp av rejäla portar och plank av äldre typ. Meningen är ett förtätat gaturum av det slag som är typiskt för en tätbebyggd trädstad av äldre slag. Dessutom skänker portar och plank avskildhet och intimitet åt de enskilda gårdsplanerna och trädgårdarna.

Frodiga trädgårdar med höga lövträd är någonting absolut avgörande för Kristinestads helhetsbild och det vore av högsta vikt att plantera buskar och träd av traditionellt slag på gårdarna och längs med staketet mot gatan. Åtgärder av mera resurskrävande slag och som kräver offentlig insats är förnyandet av gatubelysningen och kantandet av gatan med ett bräm av kullerstenar för att mjuka upp övergången mellan asfalt och husväggar.

I samband med förverkligandet av renoveringsarbetena bör man hålla de byggnadshistoriskt riktiga renoveringsprinciperna i minnet, rätta material, former och färger etc., samt också de små detaljer som ger liv och ögonfägnad; affärsskyltar, vindflöjlar, vattenrännor och stuprör av gammal modell, gårdslyktor, "skorstenshattar", porthandtag och nyckelskyltar och andra beslag etc.

Den stilhistoriska bakgrunden:

Man kan tydligt urskilja tre olika stilhistoriska tidsskikt när det gäller det gatuavsnitt som tagits upp i detta projekt. Denna skiktning är för övrigt gällande i hela stadskärnan:

I - Den första byggnadstypen är den gustavianska, som satt sin prägel på större delen av det byggnadsbestånd vi har i dag i Kristinestad. Denna kännetecknas av en smal och relativt hög byggnadsstomme, vars ytterväggar är brädfodrade med stående röd- eller gulmyllad locklistpanel.

- Vad detta gatuavsnitt beträffar, hänför sig denna byggnadstyp till tidsspannet 1780 - 1870.

- Fönstren är antingen nästan helt kvadratiska 4-rutors fönster eller en smula mer på höjden utdragna 6-rutors fönster. Fönster-infattningar och spröjsar genomgående gröngrå eller gråvita, vindsfönstren saknade genomgående inramning.

Exempel på denna byggnadstyp vore i ändrat skick gatubyggnaden på södra delen av tomt 1203. Portarna var alla av massivt slag, med liggande eller diagonal panelning. Dessa var antingen rödmyllade eller målade mörkbruna med tjära med inblandning av kimröks- och rödmyllefärgstoff.

II - Den andra stiltypen är den, för handelns och sjöfartens blomstringstid så typiska, mer imposanta empiren. Denna dominerade vid sidan av den fortfarande aktuella gustavianska byggnadstypen omkring 1830 - 1880.

- Stilen kännetecknas av en bredare byggnadsstomme och stående eller liggande, hyvlat och profilerad panel. Under denna period uppträder också rappade hus, t ex nr 1204, södra delen i det ursprungliga skicket.

Fönstren är nu 6-rutiga och med större glas, dessa omges av vackert profilerade fönsterfoder.

Knutskallarna täcks i många fall in med pilastrar och fasadernas olika delar börjar grupperas på ett mer symmetriskt och monumentalt sätt.

- Man tar slam- och oljefärger i bruk, vid sidan av rött och gult uppträder nu olika nyanser av grönt, grått, violett och rosa. De rappade husen kalkades utan undantag vita. Fönsterfoder och knutbräden målas nu med gråvit och vit linoljafärg. Fönsterspröjsarna målades i många fall med från fasaden avvikande färg - populära var ärggrönt, ockragult och engelskt rött.

Exempel på empiretypen av hus är gatubyggnaderna på tomterna: 1205-1206, 1207, 2023, 1132

Portarna är fortfarande massiva och slutna, men nu uppträder fler detaljer än tidigare och dörrspegelförsedda exemplar blir vanligare. De uppfördes nu av hyvlat trä och målades med oljefärg som matchade huvudbyggnaderna.

III - I slutet av 1800-talet och vid sekelskiftet uppträder den sk "panelarkitekturen". Fasaderna på dessa byggnader kännetecknas av ett slags randighet, de brädfodrades med smalare spontad panel som lades turvis vågrätt, turvis lodrätt i band. Denna typ representerar husen på norra delen av tomt 1204 och tegelhuset på tomt 1131 - här uppträder panelningen i tre band; nerifrån sockeln till fönstrens nederkant är panelningen stående, från fönstrens nederkant till vindsfönstrens nederkant är panelen liggande för att återigen under takskiftet vara av stående slag. Under denna period blev T- och korspröjsade fönster moderna.

- Färgsättningen varierar starkt från hus till hus; när de syntetiska färgpulvren kom ut på marknaden började man använda sig av blått, brunt och beige, kola och grönt, vid sidan av gult och vitt. Under en kortare period, ca 1890 - 1910, uppträder fönsterfoder och knutbräder som är målade i mörkare färg än fasaden i övrigt.

- Huset på tomt 1133 har tydliga drag av jugendstilen från sekelskiftets början och bör då ha en klar färgskala.

- Portarna börjar bli genombrutna och luftigare, mera grindlika under detta tidsskede. Dessa byggdes nu av klenare virke och målades ljusa eller mångfärgade.

Ändrings- och restaureringsförslag:

- Smala stenläggningar med kullerstenar mot husväggarna
- Utbyte av gatulyktor mot lyktor av äldre modell
- Avlägsnandet eller flyttandet av elskåp o. dyl. till mindre störande lägen
- Möjlighet att uppföra ett stilriktigt nybygge på den obebyggda tomten
- I fråga om vissa hus, där den existerande fasadbeklädnaden inte motsvarar husens stil eller ålder, bör fasadmaterialet bytas mot sådant som bättre svarar mot det ursprungliga, t ex i samband med grundrenovering
- Förenhetligande av gatubilden genom att bygga igen gapande hål i gaturummet, t.ex. med staket och plank eller nybyggen i anpassad stil där byggnadsrätt för sådana finns
- Vissa hus fönster bör bytas för att bättre passa ihop med husets ålder och stil
- Vissa hus bör få yttermålningen ändrad för att bättre motsvara fasadbeklädnadstypen
- Uppförandet av portar och plank
- Planterandet av buskar och träd
- Övriga detaljer; gårdslyktor, vindflöjlar, affärsskyltar av plåt, gammaldags stuprännor, rekonstruerade pipkrön, portbeslag

Arbetsmetoder och källor:

Husens och gårdsmiljöernas uppkomst- och utvecklingshistoria har kommit fram genom forskning i material från förra seklet; försäkringsbrev, brandsynsförteckningar, betalningslistor, korrespondens och fotografier.

Restaurerings- och ändringsförslag grundar sig på de material och detaljer som kommer fram i gamla dokument och fotografier. Om t ex utseendet på en port inte är bekant, har vi gett förslag på en portkonstruktion som motsvarar husets ålder eller dess nuvarande utseende.

Källor:

- Riksarkivet: "Städernas brandstodsbolags" arkivs försäkringsbrev, samt Ainaispalo-bolagets försäkringsbrev
- I stiftelsen Lebelliska Köpmansgårdens ägo varande försäkringsbrevs-samling, försäkringsagent O.A. Stähles dupletter
- Museiverkets fotosamling
- Olle Haavistos bildverk "Kristinestad- en trästadsidyll", Vasa 1985
- Olle Haavistos fotosamling
- Lebelliska Köpmansgårdens fotosamling
- P.O. Jarles diplomarbete om Kristinestads byggnadskultur, Tekniska Högskolan 1947

Kristinestad : kvarter 4 , tomt 173/25, nuv. 7

Historik :

Gården har drabbats av flera eldsvådor under årens gång, på 1880-talet brann huvudbyggnaden , liksom den på granngården nr 171-172, den 17 april 1908 brann den bostadsbyggnad som ligger i vinkel med huvudbyggnaden .

I varje fall anges i försäkringsbrevet av den 29.1.1920 den nuvarande huvudbyggnaden vara uppförd 1887 i stället för en nedbrunnen 1700-talsbyggnad. Huset är enligt detta uppfört av nytt timmer, brädfodrat och målat med ljus oljefärg, sockeln uppges vara av kilad granit och 50 cm hög. Huset är täckt av asfaltfilt. Storleken uppgår till 24.65 x 7.13 meter och med en höjd om 7.33 meter.

Huset omfattar 8 boningsrum ,varav 1 kök och 1 hall, med tillsammans 6 kakelugnar och en hällspis , samt en 8 meter lång, 4 meter bred och 3,4 meter hög veranda.

Gårdsbyggnaderna uppges vara sju till antalet , räknat från väster till öster på norra sidan av tomten är de följande :

1. Boningshus från 1910,brädfodrat och rödmyllat , storlek 15 x 5.8 meter och med en höjd av 5.34 meter under filttak , omfattande 5 boningsrum med tillsammans 4 plåtugnar och 1 hällspis , samt en veranda av storleken 5 x 2.8 x 3 meter.
2. Hushållsbod i två våningar, uppförd 1820, brädfodrad och rödmyllad under tak av asfaltfilt , storlek 4 x 5.05 meter, höjd 5.34
3. Ekonomibyggnad , omfattande fähus, foderlada, stall ,utedass och dyngstad, uppförd 1830 av stock , brädfodrad och rödmyllad, storleken 21.53 x 4.45 meter med en höjd om 4,75 meter .
4. Dubbelmagasin i två våningar, uppfört 1837, brädfodrat och rödmyllat med tegeltak, storlek: 7.72 x 5.79 meter med en höjd om 6.23 meter .
5. Boningshus av timmer, uppfört 1825, brädfodrat och rödmyllat under tak av asfaltfilt, storleken 7.72 x 5.75 meter med en höjd på 5.34 meter. Det här huset som varit beläget i hörnet av Kolargränden och Sjögatan omfattade 4 boningsrum med sammanlagt 2 kakelugnar, en köksspis och en öppen spis med inmurad gryta . Huset var försett med en veranda av storleken 3 x 2.5 meter med en höjd på 3 meter

På tomtens södra sida låg följande två byggnader :

i öster en bostadsbyggnad uppförd 1859 av timmer, brädfodrad och rödmyllad under tak av asfaltfilt. Storleken uppgår till 11 x 7 meter med en höjd om 6.24 meter, omfattande 4 boningsrum med tillsammans 2 kakelugnar och en hällspis med bakugn . Verandan av storleken 10 x 2.5 meter med en höjd om 3 meter.

Längre västerut och mittemot fähuset har slutligen ett vagnslider från 1837 legat, detta uthus omfattade två vagnslider och en vedbod och var uppfört av dels stock, dels korsvirke och bräder , brädfodrat och rödmyllat och med tak av bräder. Storleken uppgick till 18.11 x 5.05 meter med en höjd om 4 meter.

Inkörporten var målad i vit oljefärg , medan planket runt gården var 30 meter långt, 2.10 meter högt och målat med rödmylla och oljefärg.

På gården fanns en trädgård med stora lummiga lindar, askar och ekar.

Nämnas kan att sistnämnda boningshus i tomtens östra del på en ritning från 1864 delvis står på pålar ut i stadsfjärden, troligtvis är det frågan om ett båthus eller magasin som senare ändrats till bostadshus.

Ägarlängd :

1908 Målaren E.Nyfors
1916 Skräddarmästaren Isak Aalto
1920 - " -
1923 - " -

Kristinestad : kvarter 4, tomterna 171 och 172/25, nuv. 1171 - 1172

Historik :

Tomterna 172 och 173 har varit sammanslagna åtminstone sedan 1864. I försäkringsbrevet daterat 7.9.1864 omnämns den ursprungliga huvudbyggnaden från 1838, vilken brann ner på 1880-talet och ersattes med nuvarande huvudbyggnad från 1897. Av intresse kan vara att den ursprungliga huvudbyggnaden av allt att döma måste ha varit ett högempirehus målat med vit oljefärg och försett med tegeltak, husets proportioner var också av empiretyp, med yttermått 19.2 x 10.8 meter och med en höjd om 9.5 meter och omfattande 7 rum och kök. 1864 var alla uthusen dessutom gula, målade med gul slamfärg, liksom staketet medan porten var målad med vit oljefärg, vid denna tid hade tomten en stor brygga av sten med dubbla trappor ut i Stadsfjärden.

Den nuvarande huvudbyggnaden byggdes av sjökaptten Johan Wilhelm Olin, densamme försäkrade gården 1908 och då fanns en fotografiateljé i mitten av tomt 171 - i följande försäkringsbrev från 15.1.1920 då gården ägdes av handlanden K.L.Saari hade tomten genomgått en del förändringar vars slutresultat är gården i dess nuvarande skepnad.

Enligt det sistnämnda försäkringsbrevet var gården bebyggd på följande sätt :

1. Huvudbyggnaden vid Strandgatan, uppförd 1897, brädfodrad och målad med oljefärg och med tak av järnplåt. Storleken 22.50 x 10.50, med en medelhöjd om 9.50 meter. Huset omfattar 11 boningsrum med tillsammans 8 kakelugnar och två köksspisar samt två stycken verandor av storleken 3x3 meter och med en höjd om 3.5 meter.

2. I vinkel med huvudbyggnaden vid tomtens norra sida en bostadsbyggnad uppförd 1838 och -39 och ombyggt 1919, brädfodrad men ännu omålade, storleken 10x 5.34 meter och med höjden 5.64 meter. Huset omfattade i sin ursprungliga form en bagarstuga och en fruktkammare med bakugn och kakelugn, men efter ombyggnaden blev det 4 rum med sammanlagt två kakelugnar och en köksspis samt en veranda 3 x 2.8, med höjden 3 meter.

3. Ekonomibyggnad uppförd 1838 och 1839, brädfodrad och rödmyllad med tak av asfaltfilt. Storleken 35 x 5.34 meter och med höjden 5.64 meter och omfattande tvenne tvåvåningsmagasin, 2 vedlider, stall, fähus, foderlada, utedass och dyngstad.

4. Längst österut på tomten en 1919 uppförd bostadsbyggnad med pärttak, ännu omålade. Storleken 8.6 x 6.6 meter med en höjd om 6.8 meter och omfattande 2 boningsrum med 1 köksspis med bakugn och inmurad gryta samt en plåtkakelugn.

Mitt på tomten fanns dessutom två byggnader som är borta i dag - ett redskapslider från 1892 (den tidigare fotografiateljén) av korsvirke och bräder samt en med torvtak täckt jordkällare.

Inkörsporten och planket (18 m. långt och 2 m. högt) var målade med oljefärg.

Ägarlängd :

1864 Rådmannen G.E.Strandman

1908 Sjökaptenen Johan Wihelm Olin

1916 - " -

1920 Handlanden K.L.Saari

Kristinestad . kvarter 4 , tomt 170/25 , nuv. 2023

Historik :

Gamla apoteksgårdens bebyggelsehistoria kommer fram i försäkringsbrev från 1867 och 1902, brevet från 1867 är mer detaljerat och överensstämmer i allt väsentligt med det från 1902.

Enligt detta är huvudbyggnaden uppförd av nytt timmer 1819, panelad och målad med gul oljefärg under tak av pärtor (ersatt med asfaltfilt före 1902). Längden mot gatan uppgår till 28.50 meter , bredden till 9.80 meter och medelhöjden till 9.80 meter. 1867 fanns ingen glasveranda mot gården , vilket betyder att den är uppförd senare under 1800-talet och entrén till huset skedde via den yttertrappa som idag ligger norr om verandan. Antalet rum uppgår till 11 med sammanlagt 9 kakelugnar och en köksspis, medan antalet 1902 utökats till tretton rum (varav ett inrett till apotek) med sammanlagt 12 kakelugnar och en kökshällspis (förutom ett vindsrum med kakelugn).

På tomtens norra sida , från väster till öster är gårdsbyggnaderna 1867 de följande :

1. I vinkel med huvudbyggnaden och med den förenad genom en terrassliknande trappa en kombinerad bostads- och magasinsbyggnad , byggnadsår för bostadsdelen 1819 och magasinet 1822, storlek 25.3 x 6.7 x 6.7 meter , brädfodrad och målad med gul oljefärg under pärttak. Boningsrummen var 5 till antalet med tillsammans 3 kakelugnar och en köksspis medan magasinet omfattade tre avdelningar.

2. följande hus ä r delvis uppfört 1828, delvis 1845 , storleken 21.2 x 5.2 x 6.7 meter, brädfodrat under pärttak och målat med gul oljefärg. Huset omfattade en kombinerad dräng- och bagarstuga, en kammare och ett laboratorium (med tegelgolv) , rummen innehöll sammanlagt 2 kakelugnar, 1 stor bakugn och en stor spis i laboratoriet.

3. Närmast stranden ligger slutligen en iskällare uppförd av timmer 1864 med dubbla stockväggar och mellanrummet fyllt med sågspån och kolstybb. Storleken 13 x 5.8 x 6.3 meter , målat med gul oljefärg och försett med pärttak.

Längs med södra sidan ligger en lång uthuslänga uppförd 1819 , brädfodrad och målad med gul oljefärg under tak av pärtor. 1867 uppgavs husets längd till 37.3 meter, bredden till 5.5. meter och höjden till 5.2 meter och det omfattade fähus med förstuga, hölada, magasin , dyngstad, stall och ett lider . 1902 hade detta uthus vuxit till en längd på 64.3 meter och omfattade då välvd stenkällare, vedlider, stall, utedass med dyngstad, fähus med förstuga och foderlada, 3 magasinrum , vagnslider samt ett båthus (det sistnämnda rivet 1992-93).

Inkörporten har varit målad med ljus oljefärg och trädgårdsstaketets höjd uppgick till 1.5 meter och var målat med gulmål. Mot sjön lag en stor s.k. landningsbrygga med två trappor och trädgården var försedd med stora lummiga lövträd.

Ägarlängd :

1867 Apotekare, Kollegii assessorn F.W. Jurvelius

1902 Apotekare Henrik Sandlund

1916 - " -

Kristinestad : kvarter 4, tomt 169 /25, nuv. 5

Historik :

Huvudbyggnadens historia kan delas in i två skeden enligt dokumenten : i det första skedet bestod huset av endast södra hälften där stadens tullkammare var inhyst. Detta hus uppfördes 1819, brädfodrades 1824 och var vid ingången av år 1834 målat med brun oljefärg, storleken uppgick till 18 x 9.9 x 9 meter under tak av näver, rummen var 6 till antalet omfattande 1 sal , 3 kamrar och en farstu med tillsammans 4 kakelugnar med "bildhuggerier" och oljemålning samt 1 köksspis m. bakugn. På vinden fanns en skild kammare med kakelugn av tegel.

2 rum var 1834 försedda med franska vattenfärgade tapeter och 2 bemålade med vattenfärg direkt på den klinade stockväggen (det ena måste ha varit den sal med pilastrar i grått och gult målade direkt på väggen , vilket syntes vid renoveringen i slutet av 80-talet.)

Norra delen av huset och de ursprungliga farstukvistarna uppfördes 1842, då tillkom en huskropp med längden 14.7 meter och samtidigt försågs hela huset med tak av profilerade bräder. Den nya delen av huset omfattade 5 rum ; 3 kammare, 1 farstu och 1 bagarstuga med tillsammans 4 kakelugnar och en bakugn med spis. Tre rum försedda med franska tapeter.

I försäkringsbrevet daterat 5.9. 1883 uppger Charles Uno Nordlund (som senare började med telefonbolag) att antalet rum uppgick till 13 st med tillsammans 9 kakelugnar, 2 köksspisar och 1 bakugn , huvudbyggnaden är försedd med pärttak och målad med ljus oljefärg. Uthusbyggnaden vid tomtens norra sida uppges ha varit uppförd 1828, till en del brädfodrad och målad under pärttak , storleken uppgående till 41.40 x 7 x 6 meter och omfattande 1 magasin, 1 vagnslider, 1 stall, avträde med dyngstad, fähus, förstuga, foderlada, och vedlider.

I tomtens östra ända uppges dessutom finnas en 1883 uppförd destillationsbyggnad under tak av asfaltfilt med storleken 12 x 6 x 6 meter och omfattande 3 rum , varav 1 boningsrum med kakelugn, 1 kallreningsrum med vattenledning och 1 destillationsrum. Huset uppges ha rappade väggar.

Inkörsporten var målad med oljefärg och trädgården försedd med 9 stora , lummiga , ädla lövträd. Huvudbyggnaden försågs med nyrenässansinredning i slutet av 1800-talet , liksom rundbågade verandafönster vid samma tid.

Ägarlängd :

1834, 1840 och -46 Staden Kristinestads tullkammare

1871 Norra hälften tillhörig Kristinestads enskilda Handelskassa , södra hälften tillhörig Staden

1883 Handlanden Charles Uno Nordlund

1916 Änkan Augusta Nordlund

Kristinestad : kvarter 3 , tomt 134/25, nuv. 1134

Historik :

Enligt försäkringsbrevet daterat 14.4.1862 var tomten bebyggd med två boningshus och en ekonomibyggnad , varav endast ena bostadshuset inne på gården kvarstår. De två andra var dels ett gatuhus uppfört 1826 och 1846 och tillbyggt 1860 och bestående av salubod, sal 5 kamrar och kök, målat i gredelint (!) och under kakeltak , storleken 20 x 7.2 meter med en höjd om 7 meter - en mycket intressant detalj är det att den nya verandan från 1860 omnämns ha 4 fönster i "göthisk" stil med färgat och vitt glas av storleken 2 x 1.30 meter samt ett par dubbeldörrar med överfönster i färgat och vitt glas, 7 av rummen uppges vara tapetserade med franska tapeter och alla innerdörrar försedda med mässinghandtag och -lås. Den andra byggnaden som är försvunnen var en magasinslänga från 1833 och 1841 längs med södra sidan , omfattande 4 magasin, 1 stall, 1 fähus och en dyngstad . Storleken var 21 x 4.8 meter med en medelhöjd om 6 meter, även denna uthusbyggnad var brädfodrad med hyvlad liggande spontpanel och målad med gredelin oljefärg!

Den byggnad inne på gården som finns bevarad i dag (1996) är ett boningshus uppfört av nytt och gammalt timmer 1861 i stället för en äldre bortrivna bageribyggnad. Detta hus var fodrat med hyvlad panel och målat med gredelin oljefärg och omfattade 5 rum - 1 bagarstuga med spis och bakugn med inmurad större gryta, 3 kammare och 1 fruktkammare med tillsammans 3 kakelugnar i nischer. Medelhöjden 6.3 meter längden 15 meter och bredden ca 6 meter. Huset var täckt av ett pärttak och stenfoten var 45 cm hög. Fönstren var tre till antalet och av storleken 1.5 x 1.2 meter , yttertrappor uppges ha funnits tre av och dörrarna va dubbla bräddörrar och 4 till antalet. Ett intressant kuriosum är den väggfasta, oljemålade sängen som omnämns finnas i detta hus.

Ägarlängd :

1834 - 39 Köpmannen E.Tötterman
1839 - 42 - " - C. Potemkin
1842 - 51 Skepparen H.Sjöberg
1851 - 77 Köpmannen F. Grönroos
1877 - 82 - " - W. Pasi
1882 - " - O. Holm

1916 Konsul Bruno Wendelin

Kristinestad : kvarter 3 , tomt 132/25, nuv. 1132

Historik:

Enligt försäkringsbrevet daterat 19.2.1834 ägdes gården av borgmästareänkan Johanna Christina Forsman - denna datering gör att detta försäkringsbrev är ett av de äldsta bevarade i staden. Huvudbyggnaden mot Strandgatan är enligt detta försäkringsbrev och ett senare från 1873 uppfört av nytt timmer år 1818 och tillbyggt år 1833 med brädfodrade knutar, bestående av en våning med 6 rum- 1 sal, 4 kammare, 1 kök och 1 förstuga med sammanlagt 5 kakelugnar och en kökspis med bakugn. Husets medelhöjd uppges till 6.6 meter, längden till 15 meter med nävertak och en 75 cm hög stenfot - detta kan jämföras med situationen 1873 då det i försäkringsbrevet omnämns att en veranda byggts till mot gården och att huset är helt och hållet brädfodrat och målat med oljefärg under pärttak.

I försäkringsbrevet från 1834 finns andra intressanta detaljer såsom ; det att huset hade 8 st fönster av storleken 1,7 x 1.3 meter, varav ett med fönsterluckor, 7 st enkeldörrar, 2 kakelugnar av kakel och 3 dito av rappat tegel, 3 skorstenar. Av inredningen omnämns att det fanns vattenfärgade tapeter i sal och sängkammare , samt fastklistrade dito i ett annat rum.

Av ekonomibyggnaderna som finns omnämnda i försäkringsbrevet av 1834 finns ingenting kvar eftersom dessa var belägna längs med tomtens södra sida - dessa var 3 till antalet - 1 "gammalt " boningshus i vinkel med gatubyggnaden, 5 meter högt , vidare en hushållsboda från 1794 av storleken 6 x 6 x 6 meter och längst upp en uthuslänga på 21 x 6 meter och omfattande lada, fähus, fähusfarstu , dyngstad och vedlöder. Tomtens trädgård var förhållandevis stor och omgärdad av ett trädgårdsstaket med brunnen liggande på tomtens övre del. Gården hade två inkörsportar på vardera kortsidan.

I försäkringsbrevet från 1873 nämns förutom de ovannämnda ekonomibyggnaderna också boningshuset mitt på tomtens norra långsida, detta är då nyuppfört samma år - 1873 och till storleken 16.2 x 6 meter och med höjden 6.5 meter . Huset uppges omfatta 5 rum med tillsammans 2 kakelugnar och 1 kökspis med bakugn.

1873 var både portarna och det omgivande planket målade med oljefärg.
På tomten fanns inga stora träd.

Ägarlängd :

1834 - 46 Änkefru, Borgmästarinnan Johanna Christina Forsman

1846- 71 Carolina Forsman

1871- 73 Ej brandförsäkrat

1873-93 Konsul Carl Emil Carlström

1893- 1900 Köpman A. Carlström

1916 Johan Carlbergs arvingar

Kristinestad : kvarter 4 , tomt 207 / 25, nuv. 1207

Historik :

Gården ägdes under 1800-talets andra hälft av Wendelins, men i samband med konkurserna vid sekelskiftet tillföll den tydligen Kristinestads sparbank, vilken står som ägare i försäkringsbrevet daterat 17.9.1908.

Enligt detta var huset mot Skolgatan från 1844 den egentliga banklokalen (mätningkontoret) medan huvudbyggnaden mot Strandgatan var boningshus. Denna byggnad (Ungdomsgården) är också uppförd 1844, brädfodrad och målad med oljefärg under tak av asfaltfilt. Husets längd uppges till 28.20 meter, bredden till 10.35 meter och höjden från marken till taknocken 10.39 meter. Envåningshuset omfattar 13 boningsrum med tillsammans 10 kakelugnar och en köksspis. Mot gården uppges finnas en glasveranda med ram av korsvirke och bräder.

Magasinslängan mot norra sidan som finns bevarad än i dag är uppförd 1868, uppges vara brädfodrad och målad med oljefärg under tegeltak. Magasinsbyggnaden är 13.81 meter långt, 4.16 meter brett och 5.34 meter högt och är indelad i tre tvåvåningsmagasin.

Ägarlängd :

1908 Kristinestads sparbank
1916 - " -

Kristinestad : kvarter 4, tomt 205 & 206 / 25, nuv. 1205 - 1206

Historik :

Enligt försäkringsbrev daterat 7.9.1848 tillhörde gården hattmakaren Enoch Thunberg. Huvudbyggnaden på de sammanslagna tomterna 205 och 206 uppges vara uppförd 1844 i form av en vinkelbyggnad i en våning. Som material användes nytt furu och grantimmer och fasaden var brädfodrad och genomgående målad med grön (!) oljefärg. Huset bestod av 12 rum, nämligen 2 förstugor, 2 salar och 6 kamrar med tillsammans 8 kakelugnar av kakel, samt två kök med murade spisar och bakugnar. Som medelhöjd uppges 7.8 meter, husets längd mot Strandgatan uppges vara 24 meter, samt södra flygeln mot tomt 207 uppges vara 13.2 meter lång. Norra gaveln som vetter mot porten uppges vara 7.4 meter bred, medan västra gaveln uppges vara 4.3 meter bred. Huset var täckt med brädtak i detta skede och till grund uppges en 90 cm hög stenfot. Huset uppges vara försett med 13 st dubbla fönster i storleken 1.80 x 1.20 meter, 2 par dubbla panelade och oljemålade förstugudörrar samt 12 stycken oljemålade halvfranska innerdörrar. Vindfönstren var 14 stycken till antalet och av storleken 120 x 50 cm. Skorstenarna var tre till antalet och alla rum försedda med vattenfärgsmålade tapeter och fotpanel.

Av ekonomibyggnaderna bör man nämna en hushållsboda på tomtens norra sida, uppförd 1824, icke brädfodrad men rödmyllad, höjd 5.40 m, längd 5.10 m. och bredd 4.80 m. under brädtak och på en 60 cm hög underbyggnad av stock.

Vidare från denna boda västerut låg en likaledes kvadratisk byggnad som inhyste hattmakarens verkstad, denna byggnad var uppförd 1831 av nytt grantimmer i 2 våningar och inrymde nertill verkstaden och upptill en kammare med kakelugn. Medelhöjd 6.60 m, längd 6 m och bredd 4.80 m under brädtak och på en halvmeter hög stenfot. Fönstren var två till antalet med grönt glas och i storleksordningen 120 x 50 cm. Vidare var byggnaden icke brädfodrad men nog rödmyllad.

Slutligen låg en uthuslänga längs tomtens västra sida enligt detta försäkringsbrev, uppförd 1831 av nytt grantimmer, icke brädfodrad men rödmyllad och 19.8 meter långt, 4.80 meter brett och 4.80 meter högt under brädtak och uppallat på knutstenar. Denna uthuslänga omfattade fähus, svale, foderlada, vedlider och schäslider. Uthuset hade en st. dubbeldörr och fem st. enkeldörrar. Till försäkring anmäldes också den oljefärgade inkörsporten och planket av bräder och stock. (försäkringsbrevet nämner att det på granntomten 204 norrut fanns en färgeribyggnad och ett torkhus vilka dock av rådstuvurätten utdömts och skall rivras och ej längre förorsaka brandfara). Gården hade en ymnigt flödande brunn som enligt planritningen är belägen i huvudbyggnadens inre vinkel.

Ägarlängd :

1848 Hattmakare Enoch Thunberg

1916 Urmakare J.A.Sundström

Kristinestad : kvarter 4 , 1/2 tomt 204/25, nuv. 1204 södra

Historik:

Enligt försäkringsbrevet daterat 1.9.1862 ägdes gården av bokbindaremästaren N.A. Eklund. Bostadshuset mot gatan är enligt detta ett vinkelhus, byggt 1848 av timmer samt rappat (!) under tak av bräder. Husets längd mot Strandgatan uppgår till 11,4 meter , bredden 6.3 m. och höjden 6.3 meter . Huset består av en våning med 5 boningsrum , förutom förstugan , med sammanlagt 3 kakelugnar och 1 köksspisel med bakugn , dessutom finnes ett vindsrum utan kakelugn. Mot gatan vätte inkörsporten av stock och plankor med därtill hörande regel , klinka och gångjärn. På tomtens södra sida låg ett härbre av stock med höjden 4.3 meter och vid tomtens västra sida ett fähus av stock 3.6 meter högt (ekonomibyggnaderna lämnades ej till försäkring). På tomten fanns en mindre trädgård mot norr men inga träd.

Ägarlängd :

1862 Bokbindaremästaren Nils August Eklund

1872 Urmakaremästaren Johan Josef Bergholm

1916 Maria Wirtanen

Kristinestad : kvarter 4 , 1/2 tomt 204 / 25, nuv. 1204 norra

Historik :

Enligt försäkringsbrevet daterat 11.11.1852 ägdes fastigheten av guldsmedsdottern Sophie Bränlund och var bebyggd på följande sätt : Bostadshuset mot gatan av nytt gran-och furutimmer uppfört och brädfodrat 1829 samt år 1843 på höjden påbyggt och försett med ny brädfodring och målat med gul oljefärg. Huset i en våning består av 3 rum, nämligen en sal och två kamrar med tillsammans tre kakelugnar. Husets höjd uppgår till 6.5 meter och storleken 9.6 x 6.5 meter under brädtak och på en 70 cm hög stenfot.

Enligt det ovanligt detaljerade försäkringsbrevet var huset försett med 4 fönster av storleken 125 x 75 cm och tre vindfönster av storleken 30 x 90 cm , 1 panelad och oljemålad ytterdörr på förstugan samt 3 st . halvfranska innerdörrar och sammanlagt 60 meter fotpanel och tryckta papperstapeter i alla rum. Huset är också försett med ett par stuprännor av förtent järnbleck (!)

Längs med tomtens norra sida ligger en ekonomi- och bostadsbyggnad av parstugutyp uppförd 1844 med en rättigenom huset gående långfarstu , med stuga och kammare på östra sidan om farstun uppfört i nytt timmer samt väster om farstun ett av återanvänt äldre timmer uppfört kök. Huset är brädfodrat på två sidor och rödmyllat med två kakelugnar (av rappat tegel) samt en stor köksspis med bakugn. Höjden på denna byggnad uppgår till 5.2 meter , längden 13.2 meter samt bredden 4.6 meter och grunden utgörs av en 60 cm hög stenfot av natursten. Fönstren var 3 till antalet och till storleken 120 x 105 cm. Skorstenarna två till antalet.

Längs med tomtens västra sida sträckte sig slutligen en ekonomibyggnad, uppförd 1834 av grantimmer, icke brädfodrat men rödmyllat och bestående av fähus, foderlada, svale och spillningshus. Höjd 3.6 m. längd 12.6 m. och bredd 4.2 meter under brädtak och utan stenfot. Mot gatan låg en oljemålad inkörspport med beslag samt mot söder ett omålat 6 meter långt plank. Mellan husen 2 och 3 mot norr låg ett skjultak . Tomten hade ingen trädgård men tvärsöver gatan omnämns en kryddgård med höga lummiga lövträd.

Ägarlängd :

1852 Guldsmedsdottern Sophie Bränlund

1916 Oskar Kuusela

Kristinestad : kvarter 4 , 1/2 tomt 203 /25, nuv. 1203 norra

Historik:

Enligt det enda bevarade försäkringsbrevet från 1922 är huvudbyggnaden uppförd 1820 i en våning omfattande sal, kammare och kök med en yttre höjd om 4.9 meter och till storleken 42 kvadratmeter. Mot gården vätte en stor glasveranda och husets tak täcktes av asfaltfilt , medan stenfoten var av kilad granit och ytterväggarna brädfodrade och rödmyllade.

Längs med tomtens västra sida låg en ekonomibyggnad av stock på en grund av natursten , obrädfodrad under tak av asfaltfilt och omfattande förrådsboda, stall , fåhus, foderlada och latrin.Denna ekonomibyggnad var 66 kvadratmeter stor och till taknocken var den 5.1 meter hög. Den tredje byggnaden på tomten var ett öppet skjul för körredskap på tomtens södra sida , byggd av korsvirke under tak av asfaltfilt. På det fem meter breda avsnittet mot gatan låg port och plank av bräder.

Ägarlängd :

1916 Wilhelm Forströms arvingar

1922 Maria Forström, änka

Kristinestad : kvarter 4, 1/2 tomt 202/25 , nuv. 2

Historik :

Enligt försäkringsbrev daterat 7.1.1876 , ägdes gården av kofferdikapten Carl Julius Lundgren. Huvudbyggnaden av stock i två våningar uppges vara uppförd 1824 , brädfodrad och målad med oljefärg under tak av bräder. Husets yttre mått uppges vara 14 x 6.5 meter , med en höjd av 7 meter.

Huset omfattade 5 boningsrum nere och 5 boningsrum uppe , med tillsammans 6 kakelugnar, 2 köksspisar och en bakugn. Dessutom uppges att det finns ett av korsvirke och bräder uppfört trapphus.

Längs med tomtens södra och västra sida ligger enligt detta försäkringsbrev en uthusbyggnad i vinkel byggd av dels stock, dels korsvirke och bräder från 1866, målad med kompositionsfärg under pärttak. Ekonomibyggnadens funktioner var följande : foderlada, stall och fåhus, spillningskast, latrin och vedlider och dess storlek uppgår till 14,25 meter på södra sidan, 11 meter på västra sidan samt genomsnittsbredden 4,16 meter och genomsnittshöjden 4,16.

På tomtens norra sida ligger slutligen en mindre ekonomibyggnad uppförd 1840 av dels stock dels korsvirke och bräder . Huset omfattade magasin och vedlider och dess storlek uppgår till 8 x 3,30 meter med en höjd om 4 meter. Täckt med pärttak och målat med kompositionsfärg.

Mot Strandgatan vätte en inkörspport av stock och plankor av gediget slag.

På tomtens uppges ej finnas trädgård eller brunn - närmaste brunn uppges vara den på "Kollbacksgatan" - Kolargränd !

Enligt försäkringsbrev daterat 9.9.1897 moderniserades gatubyggningen av Herr K.A.Karlsson på följande sätt : 1 rum försågs med boddörrar och yttertrappa samt bodinredning (=affär), hela huset försågs med nya fönster, inalles 8 stycken med innerbågar, vidare försågs hela övre våningen med ny inredning, målning och tapetsering samt 2 nya dörrar.

Yttertaket förstärktes med nya takstolar och försågs med tak av asfaltfilt.

Av gårdsbyggnaderna försågs det mindre huset mot norr med tak av asfaltfilt.

Enligt försäkringsbrev från 1852 över tomt 204 låg det en snickarverkstad på tomt 202 detta år.

Ägarlängd :

1876 Kofferdikapten Carl Julius Lundgrén

1897 Hr K.A.Karlsson

1916 Eugen Sundström